

Steeds meer gemeenten kopen duurzaam in Kamer akkoord met sociale criteria

Minister Cramer van VROM heeft deze maand de sociale criteria voor duurzaam inkopen naar de Tweede Kamer gestuurd. Eerder al ging de Tweede Kamer akkoord met haar voorstel om het aantal criteria voor duurzaam inkopen terug te brengen van 80 naar 45. Duurzaam inkopen stimuleert overheden om milieu- en sociale aspecten als inkoopfactor mee te nemen. Het geeft de markt een steun in de rug en stimuleert innovatie', aldus de motivatie van de bewindsvrouw.

Marguerite Snijders Tachet Freelance journalist

De overgrote meerderheid, maar liefst 92 procent van de Nederlanders wil écht dat de overheid bedrijven aanspoort om duurzaam te produceren. Ruim 84 procent vindt het belangrijk dat de overheid zelf duurzame producten koopt. En 80 procent vindt het belangrijk zelf meer duurzame producten te kunnen kopen. Dat wijst een opiniepeiling van Smartagency Company uit.

Om het aanbod aan duurzame producten te vergroten zou de overheid zelf meer duurzaam moeten inkopen. Dat stimuleert bedrijven meer duurzame diensten en producten te ontwikkelen, is de redenering. Om duurzaam inkopen voor overheden makkelijker te maken, heeft minister Cramer het aantal criteria aanmerkelijk teruggebracht. Met name de signalen van bedrijven, NGO's en vanuit de Tweede Kamer waren aanleiding het mes in het aantal criteria te zetten.

De eisen bleken in de praktijk te gedetailleerd en onvoldoende innovatie te bevorderen, zo wordt duidelijk uit een gesprek dat de minister had met SenterNovem: 'Ik heb gekeken met welke productgroepen en criteria aantoonbaar de meeste duurzaamheidswinst kan worden geboekt en voor welke pro-

ductgroepen andere instrumenten effectiever zijn.'

Winstpunten

Duurzaam inkopen is onderdeel van het klimaatakkoord dat gemeenten en het Rijk in 2007 afsloten. De lat ligt hoog. Vanaf volgend jaar neemt het Rijk bij alle inkopen duurzaamheid als aankoopfactor mee. Gemeenten nemen daar wat langer de tijd voor en streven naar 75 procent in 2010 en 100 procent in 2015. Voor provincies en waterschappen is dit 50 procent.

Gebouwen en kantoren vormen een van de grootste inkoopvolumes van de overheid waardoor er bij deze categorie een forse duurzaamheidswinst te boeken is. In de praktijk betekent dit dat bij nieuwbouw en renovatie een minimale score op een integraal milieu-prestatie-instrument (Greencalc, GPR) gevraagd wordt.

Voor een andere grote categorie, projecten op het gebied van grond- weg- en waterbouw, zal in de toekomst een minimale score op een integraal milieu-prestatie-instrument worden gevraagd. Omdat een dergelijk instrument voor deze categorie nog niet bestaat, heeft de gemeente Amsterdam voor het

duurzaam aanbesteden van 'de Buiksloterham' gezocht naar een objectieve manier om duurzaamheid te integreren in het selectieproces.

Bij de selectie is gezocht naar objectief meetbare criteria die ook door ontwikkelaars gebruikt kunnen worden. Dit heeft er toe geleid dat gebruik wordt gemaakt van twee instrumenten: GPR gebouw en de door de gemeente ontwikkelde rekentabel klimaatneutraal bouwen.

Het gebied zal de komende jaren transformeren van een verouderd industriegebied naar een stedelijke wijk met 2000 woningen en ongeveer 150.000 vierkante werkfuncties voor kantoren, bedrijven en voorzieningen. De eerste tranche is in september dit jaar volgens een meervoudige openbare selectie aanbesteed. Selectie vindt plaats op duurzaamheid, het meest duurzame plan wint de selectie.

Succesfactor is een helder, beproefd afwegingskader dat leidt tot een bepaalde score. Het winnende ontwerp moet niet alleen duurzaam zijn, maar ook een goede kwaliteit bieden. Daarom wordt er ook gegund op de manier waarop duurzaamheid in het ontwerp is geïntegreerd. De grondprijs is gefixeerd.

Voor een andere grote en belangrijke

Om duurzaam inkopen voor overheden makkelijker te maken, heeft minister Cramer het aantal criteria aanmerkelijk teruggebracht.

categorie producten, kantoormeubilair en kantoorartikelen, stelt de minister voor in te kopen op basis van de criteria die worden gehanteerd door de ecolabels, voor zover die voor de betreffende productgroep beschikbaar zijn (stoffering, papier, kantoorartikelen, schoonmaakmiddelen, drukinkt). In andere gevallen gelden limietwaarden voor schadelijke stoffen (meubilair, drukproces, bedrijfskleding).

De gemeente Schijndel heeft in samenwerking met 19 andere gemeenten via het regionale samenwerkingsverband Inkoopplatform Noordoost-Brabant kantoorartikelen duurzaam aanbesteed. Hierbij zijn de zowel de criteria van SenterNovem gebruikt als een aantal door het inkoopplatform opgestelde (product)eisen. Met name een goede

communicatie en samenwerking met de leveranciers bleken een belangrijke succesfactor bij duurzaam aanbesteden, leert dit praktijkvoorbeeld.

Voorbeelden van duurzaam inkopen zijn verzameld op de website www.duurzameoverheden.nl/inkopen (onder praktijkvoorbeelden).

Netwerken

Uit een inventarisatie die DHV en Significant in opdracht van de VNG uitvoerden, blijkt dat veel gemeenten al aan de slag zijn met duurzaam inkopen. De resultaten wijzen uit dat ruim 331 gemeenten zijn aangesloten bij een netwerk, vaak gaat het om een inkoop-samenwerking die structureel of op projectbasis met elkaar samenwerken.

Zo'n 80 procent van de netwerken heeft aandacht voor duurzaam inkopen of heeft het actief op de agenda staan. Een paar procent minder (76 procent) voldoet aan (bijna) alle kenmerken van een 'lerend netwerk' en leent zich goed voor kennisdeling. Meer dan de helft van de netwerken is in de afgelopen drie jaren gestart en nog volop in ontwikkeling.

Eva Hillen van de VNG merkt in de praktijk dat veel gemeenten nog in beginfase van duurzaam inkopen zijn en daarom behoefte hebben aan praktische ondersteuning en kennisuitwisseling. 'De VNG heeft daarom aan DHV en Significant gevraagd om praktijkvoorbeelden en netwerken te inventariseren die gemeenten kunnen gebruiken om kennis over duurzaam

Inkopen met elkaar uit te wisselen.'

Er is veel behoefte aan informatie, bleek uit een bijeenkomst die de VNG samen met SenterNovem en de Milieudienst West-Holland eerder deze maand organiseerde. 'Met deze bijeenkomst voorzagen we duidelijk in een behoefte', concludeert Willy Hoekman van de Milieudienst. 'De deelnemers waren erg enthousiast, vooral omdat ze met anderen ideeën konden uitwisselen en over hun eigen praktijksituatie konden praten.'

Deelnemers kwamen desgevraagd met tips aan collega-gemeenten waarmee ze duurzaam inkopen tot een succes kunnen maken. 'Daarbij werd communicatie vaak genoemd', vertelt Hoekman. 'Een belangrijke voorwaarde om draagvlak bij B&W te realiseren. Verder was het advies vier je successen en laat anderen er in delen, informeer de organisatie over duurzaamheid en stel een duurzaamheidsagenda op waarbij speerpunten de prioritering bepalen.'

De Milieudienst West-Holland coördineert projecten in het kader van het klimaatprogramma voor zo'n 15 gemeenten, waaronder Alphen ad Rijn, Hillegom, Leiden, Voorschoten en Zoeterwoude. Een groot deel van deze gemeenten kopen gezamenlijk groene stroom in. De gemeentelijke organisaties van deze gemeenten moeten in 2015 klimaatneutraal zijn. Ter voorbereiding hierop bereidt Willy Hoekman met bijeenkomsten de gemeenten voor op 100 procent duurzaam inkopen in 2015. Dit geldt onder meer voor het wagenpark, de gemeente gebouwen en energie duurzaam in te kopen.

Een van de beoogde resultaten is vermindering van de CO₂-uitstoot en andere schadelijke stoffen, het inkopen van 100 procent groene energie en een wagenpark dat geschikt is alternatieve brandstoffen. Ook zou er aanzienlijk op energie bespaard kunnen worden, zegt ze. 'Voor gemeentelijke gebouwen vier procent per jaar en voor openbare verlichting drie procent per jaar.'

Behalve dat de beoogde resultaten bijdragen aan een klimaatvriendelijk imago willen de samenwerkende gemeenten hiermee ook een voorbeeldfunctie vervullen, blijkt uit de toelichting van Hoekman. 'Bovendien zijn de 15 deel-

IMPLEMENTATIE DUURZAAM INKOPEN

- 1 Zorg voor een gedragen collegebesluit om duurzaam in te kopen, leg de verantwoordelijkheid voor duurzaam inkopen vast (bij de wethouder, budgethouders, afdelingen inkoop en milieu) en geef B&W een voorbeeldfunctie
- 2 Kies voor een top-down benadering en zorg voor commitment en betrokkenheid van zowel het middenmanagement (schakel tussen beleid en uitvoering) als van de inkoper die duurzaam inkopen meeneemt in de aanbestedingsfase
- 3 Benoem een duurzaamheidscoördinator of adviseur onder de gemeentesecretaris
- 4 Benoem een accountant die zich specifiek richt op de duurzame rechtmatigheid en doelmatigheid van de bedrijfsvoering
- 5 Laat de afdelingen Inkoop en milieu samenwerken: inkoop voor de procesmatige kant, milieu voor de inhoudelijke kant
- 6 Reserveer extra budget voor duurzame alternatieven
- 7 Houd rekening met Total Cost of Ownership
- 8 Formuleer een visie op duurzaamheid en maak deze concreet
- 9 Integreer duurzaam inkopen structureel in de bedrijfsvoering:
 - Zorg daarbij voor een professioneel ingerichte inkoopfunctie
 - Geef de afdeling Inkoop een adviserende rol bij duurzaam inkopen als er sprake is van een centrale of gecoördineerde inkoop
 - Stel duurzaam inkopen verplicht via formats (bijvoorbeeld een formulier voor aanbesteding), inkoopprocedures en interne controle. Neem duurzaam inkopen ook mee in de accountantscontrole
 - Evalueer de resultaten van de inkoopcontrole en contracten/aanbestedingen
 - Stel het melden van aanmeldingen verplicht met bijvoorbeeld een webintakeformulier

Meer informatie is te vinden op de website van SenterNovem:

www.senternovem.nl/duurzaaminkopen

Ook de handreiking duurzaam inkopen van de VNG geeft praktische tips:

- 1 Bedenk van te voren goed wat echt nodig is en wat hierbij de meest duurzame oplossing is
- 2 Check of duurzaamheidscriteria zijn vastgesteld
- 3 Inventariseer de mogelijkheden voor de inbreng van de duurzaamheidscriteria van SenterNovem bij het opstellen van het programma van de eisen, de selectiecriteria voor de leveranciers en de gunningcriteria voor de aanbieder
- 4 Probeer het in te kopen product, dienst of werk zo veel mogelijk functioneel te specificeren
- 5 Neem in de inkoopvoorwaarden ook eisen mee met betrekking tot duurzaamheid
- 6 Houd bij de manier van bestellen rekening met duurzaamheid door zo veel mogelijk elektronisch af te handelen
- 7 Bewaak de gemaakte afspraken met betrekking tot duurzaamheid
- 8 Beloon de leveranciers die hun afspraken nakomen en spreek degenen die hun afspraken niet nakomen

De VNG-handreiking is te vinden op:

www.duurzameoverheden.nl/inkopen (onder Handreiking VNG).

nemende gemeenten voorbereid op een klimaatneutrale gemeentelijke organisatie.'

Voorbeeldfunctie

Vervul een voorbeeldfunctie door bijvoorbeeld zonnepanelen op het gemeentehuis te plaatsen of te verbouwen met duurzame materialen. Gebruik 100 procent groene stroom, bouw een wagenpark op aardgas en roetfilters in bij het bestaande wagenpark. Hergebruik natuursteen als oeverbekleding, neem een biologische catering of versier de kerstboom met LED verlichting. Dit advies geeft SenterNovem op de website (zie: www.senternovem.nl/duurzaaminkopen) waar een groot aantal praktijkvoorbeelden zijn verzameld.

De VNG heeft na een inventarisatie onder gemeenten meer dan 50 voorbeelden van duurzaam inkopen in kaart gebracht. 'Hiermee hopen we aan de behoefte aan praktische voorbeelden te voldoen', zegt Hillen. De voorbeelden wijzen uit dat voor het goed verlopen van het aanbestedingsproces een gedegen voorbereiding (via een marktverkenning), samenwerking in multidisciplinaire teams en voldoende draagvlak (bij collega's en vanuit het beleid) belangrijke factoren zijn.

De meeste voorbeelden zijn Europese Aanbestedingen op basis van EMVI waarbij waarde wordt toegekend aan duurzame oplossingen. Bovendien is een aanzienlijk deel van de duurzame aanbestedingen uitgevoerd in inkoop-samenwerkingen. Hierbij wordt kennis, capaciteit en inkoopvolume gebundeld, waardoor scherpere eisen kunnen worden gesteld. 'In het bijzonder voor kleine(re) gemeenten kan dit belangrijke voordelen opleveren', zegt Hillen.

Wat opvalt is dat gemeenten bij grote aanbestedingen regelmatig aangeven dat de duurzame aanbesteding niet duurder was dan een 'reguliere' aanbesteding, merkt ze op. 'Meerdere gemeenten beschouwen duurzaamheid als een vorm van extra kwaliteit en zijn bereid hiervoor te betalen. In sommige gevallen leidt een duurzame variant tot een ander aanbod, waardoor de invul-

ling van de vraag goedkoper en duurzamer kan worden ingevuld. Duurzaam inkopen is in de meeste gevallen gekoppeld aan het duurzaamheidsbeleid en het inkoopbeleid. Ambities op het gebied van duurzaamheid kunnen worden gerealiseerd met duurzaam inkopen', aldus Hillen.

Netwerken

Waar vind je als inkoper al die duurzame producten? Het uitzoeken van alle specificaties en het vergelijken daarvan met de criteria die de overheid stelt is monnikenwerk. Andersom, hoe profileer je je als aanbieder van duurzame producten effectief bij al die verschillende organisaties en instellingen? Marktplaats Duurzaam Inkopen Overheid biedt een overzicht van bedrijven die duurzame producten en diensten aanleveren aan de overheid. De website is een van de initiatieven die gemeenten moeten ondersteunen bij duurzaam inkopen. Zo heeft het

programma Duurzame Bedrijfsvoering van SenterNovem vorige maand het Kennisnetwerk Duurzaam Inkopen gestart. Het netwerk is opgezet om inkopers van overheden verder te helpen met duurzaam inkopen. Voor dit en volgend jaar zijn de thema's vastgesteld die onder meer tijdens workshops en brainstormsessies aan bod komen, waaronder borging duurzaam inkopen in de organisatie, specificeren en toepassen van duurzaamheid in aanbesteding en inkoop en duurzaam inkopen en financiële aspecten.

Deelnemers van het netwerk kunnen de thema's ook bespreken op het digitale platform op PIANOo-desk (zie: www.pianoo.nl/PIANOo). Meer informatie is vinden op www.senternovem.nl/duurzaaminkopen.

Duurzaam inkopen is een instrument om hogere doelstellingen na te streven, zoals vermindering van de CO²-uitstoot en het tegengaan van sociale misstanden, zegt Eva Hillen van de VNG. 'Het is een heel praktisch instrument waar iedereen die inkoop mee aan de slag kan. Duurzaam inkopen geeft gemeenten de kans het goede voorbeeld te geven en heeft daarbij als uiteindelijke doel de markt aan te passen. Duurzaam inkopen biedt geen beperkingen. Soms is echter de markt nog niet duurzaam genoeg. Omdat er nog niet genoeg aanbieders zijn, kunnen er aan producten en diensten minder ambitieuze eisen gesteld worden.

Het is de bedoeling dat inkopers vanaf 1 januari volgend jaar de nieuwe criteria in alle aanbestedingen opnemen. Het rijk heeft een focus aangebracht in zowel de eisen als de wensen die in een aantal gevallen de criteria aanvullen. Het zijn met name de overheden die verder willen gaan dan het minimum die deze wensen ook in als inkoopfactor meenemen. Minister Cramer roept op om die wensen ook zoveel mogelijk te benutten. 'Dan bieden we kansen voor de meest duurzame producten. We blijven er hard aan werken om de criteria eenvoudiger en beter maken in samenwerking met het veld.'